

Интервю на Румяна ГЕНАДИЕВА

Тихомир СТОЙЧЕВ:

Радикалният ислям е модерен и увличащ

Атентати и други терористични акции днес са възможни навсякъде, предупреждава специалистът по национална и международна сигурност

Тихомир Стойчев е магистър по история и политология, доктор по организация и управление на националната сигурност. Автор на три книги. Има множество публикации в печатните и електронните медии, чиито теми се свързват основно с политиката, обществените отношения и проблемите на сектор Сигурност. Член е на ръководствата на различни неправителствени организации, председател на Националния антикризисен форум, един от първите, назначени в създадената през 1991 г. Централна служба за борба с организираната престъпност, през 1992 г. става неин директор. В момента е преподавател по Национална и международна сигурност в Нов български университет.

- Г-н Стойчев, какви според вас са причините за атентатите в Белгия?

- Мисля, че причините се свързват с условията. В Белгия е концентриран административният капацитет на НАТО, ЕС, ЕК... В Брюксел се взимат решения по най-важните въпроси, които движат международните отношения. Този център на властта в очите на хората от Изтока, на изповядващите радикалните форми на ислям, вероятно и на терористите, е олицетворение на враг, който се опитва да им наложи модел, според който да живеят и да се управляват в собствените им страни.

- Каква според вас трябва да бъде адекватната реакция на Европа откъд нататък?

- Не знам какво да очакваме от Европа. Досега имаме яснота, че един международен регионален проект по-скоро се проваля. В тази рамка реална реализация получи малцинство, което е силно заинтересовано от съществуването на централизирани европейски механизми.

Моделът, заложен в идеята ЕС, сякаш не работи добре. Около кризите в Сирия, в Украйна международният диалог се затвори до участието главно на Германия и Франция. Ако ЕС е единен организъм, не трябва да се допуска един да взимат решенията по въпроси, които засягат суверенитета и сигурността на всички останали. България, нейните депутати и министри млъчаха. А можеше в този момент да инициираме диалог поне в Черноморския проект, включително с Русия и Турция.

Нуждата от нискоквалифициран хора в Европа не нараства, а намалява

Профилите на терористите са многообразни, различно обусловени и мотивирани, твърди експертът.

вателните служби на Великобритания няма единен профил на съвременния терорист - той може да има семейство, да е добре образован. Какви са подбудите и социалните явления, които мотивират тези хора?

- Такава гледна точка вероятно цели да затвърди разбирането за цивилизационен сблъсък, за културна несъвместимост. Иначе профилите на терористите са многообразни, различно обусловени и мотивирани. Струва ми се, че много по-определящо значение имат състоя-

ния, свързани със социалното позициониране, среда, успешно или неуспешно реализиране, личната, семейната или колективната перспектива, степената на интегрираност, удовлетворяването на различни потребности и др. Част от последните данни сочат, че някои от терористите вече имат зад гърба си история на отклонено, криминално поведение. Една жена, сестра, съпруга или майка, загубила близък човек в конфликт, лесно става шахид.

Други търсят да заместят с участие в радикални организации, в рисковни акции своето чувство за малозначителност, недооцененост, за маргинализация, несправедливост, за които виждат вина в „другите“. А има и такива, които целят

влияние, власт, реализират вродена или придобита жестокоост. **- Как Европа допусна да се създадат градове в градовете - мюсюлманските квартали като Моленбек и Скарбек?**

- Създаването на подобни самоизключващи се общности, тяхното затваряне е обективен процес, с който Европа и зглежда да няма достатъчно опит или дългосрочни решения. Особеностите на такава среда, вътрешната система правят проникването, наблюдението на такива общности изключително трудно, независимо дали говорим за специалните и полицей-

Съвременна Турция е особено важен фактор в международните планове

ски служби, или за други социални дейности. През ХХ в., когато европейските държави започнаха да приемат и устройват емигранти от ислямо-арабските страни, водещо беше привличането на евтина, нискоквалифицирана работна ръка, която срещу сравнително ниско за техните стандарти заплащане върши непростителна работа, за която местни кандидати не се намират. Постепенно с внедряването на нови технологии този пазар се стеснява, започва да се променя и социалният профил на обществото. Натезават проблемите, свързани с всеобщата икономическа криза. Съкращава се персонал, ограничават се производствата, фалират фирми. Освен това работодателите получиха нови възможности да пренасят дейностите си към райони, благоприятни за инвестиции, заради ниското заплащане на труда и различната данъчна система. Нуждата от нискоквалифицирани хора в Европа не нараства, а намалява. В същото време тя поддържа висок и привлекателен стандарт на живот, има уредена социална система. Така родилите се второ и трето поколение емигранти не получават адекватна социална реализация, но се ползват от социалните придобивки, без особено да са заинтересовани да допринесат за тяхното възпроизводство, за повишаване на образованието и квалификацията си.

- Тези хора работят в Европа за много по-ниски заплати от местните например. Това няма ли да отприщи вълна на недо-волство от страна на европейците? Масово националистическите партии печелят избори.

- Същото е и у нас. В името на някакъв уж застрашен етнически модел допуснахме създава-

ски халифат?

- Халифати има и сега, както познати и от историята. Една Османска Турция е халифат, след като нейният султан си е присвоил правото да бъде халиф. За някакъв общ халифат не мисля, че е постижим отново заради нежеланието на различните елити в отделните държави да се откажат от заетите позиции, които им осигуряват всевъзможни ресурси. По-вероятно е да бъде осъществена някакъв тип конфедерация, която да поддържа определено ниво на усещане за някаква обща съпричастност, съприживяване и защита. Но това ще означава и поставяне под въпрос легитимацията и властта в държавите, където ще се реализират такива автономии. По-лошото е, че останалият свят, който се опита да разреши конфликтите в Близкия изток и Африка, го прави по начин, кой-

Нашите служби за сигурност бяха бавно, но мъчително ликвидирани

то отключи огромни емигрантски потоци. В тази вълна стана трудно да бъдат определяни „добрите“ и „лошите“, а освен това безотговорно беше оставено свободно пространство. В него се настанаха и разшириха радикалните елементи и техните формирования, докато ИД и нейните съдружни организации получиха доминация. Рано или късно конфликтите ще се регулират, но тогава няма да има достатъчно местно население, което да участва в постконфликтното взаимодействие, следователно радикалните ислямисти ще получат политическа легитимация и право да наложат свой обществен модел, своя шерифат.

- Защо Европа допусна Турция да й решава проблема с бежанците и да й извива ръцете с искания, удовлетворяващи предимно нейните интереси?

Армията ни е с ограничени възможности и не може да се разчита ефективно да се адаптира към спецификата на граничната служба, убеждава Стойчев.

- Европа допуска или Европа не може. Кое е по-вярно? Съвременна Турция е особено важен фактор в международните планове. От една страна, тя е на Пролитите, на пътя към Изтока, привличал интересите на Великите сили още от вековете на нейното могъщество като Османска империя. За различните фактори в НАТО тя е била и ще бъде особено важна партньор. Че не може да бъде европейска страна, е ясно заложено още в идеите на Просвещението. Друг е въпросът, че са възможни политически обосновани нови решения. Но има и възможност Турция сама да цели повече ролята на значим за всички международен играч, незаобиколим фактор с доминираща позиция в ислямския свят. За това тя безспорно има повече капацитет и варианти за постигане. Опасно ще бъде обаче, ако тази страна бъде подложена на сериозен натиск или дестабилизация, за което също има основания да се очаква. Не е за подценяване също, че тя традиционно намира основания да се меси активно във вътрешните работи на свои непосредствени и по-далечни съседи, като особено използва исторически основания, етническите или верските отношения. Специално за България и Балканите това може да бъде още по-опасно. Трудът на сегашния турски премиер Давутоглу и оказваната му подкрепа в политиката очертават дългосрочна визия за осъществяване на мащабна политика, плътно доближаваща се до границите на влиянието на същата Велика Османска империя. А отслабването на Европа, появата на завръщащи се конфликти в Кавказ, в Средна Азия отварят нови и опасни перспективи.

Тероризмът и емигрантската вълна се превърнаха в инструмент за намеса в работите на слабите държави

- Защо Балканите, които винаги са били барутният погреб на Европа, бяха принудени да свалят граничните си съоръжения, а сега ги градят наново?

- За да бъдат разградени националните държави по-лесно да превърнат в територии, които да бъдат използвани от друг. В нашия случай това ни превърна в сухоземен самолетоносач в ракетносец. Българският национален елит, който спомага за рушенето на собствената цивилизационна общност, допринесе съзнателно да бъде стеснен пръстенът около Русия, която мнозинството от сегашните световни елити иска да види окончателно опитомена и подчинена. Разбира се, такава поведение има цена, която всички плащаме.

- Каква е причината службите за сигурност у нас да не могат да изградят своя мрежа от информатори?

- Нивото, качеството и авторитетът на службите са сринати. Информатор, сътрудник, агент се превърнаха в мръсни думи, в присъда. Властта е в кома. Довчерашни лидери и известни членове на организираната престъпност днес получиха обществено признание и легитимация, демонстрират висок стандарт на живот, контакти и възможности.

- Нали целият свят уж е обединен в борбата срещу „Ислямската държава“. Защо няма никакъв напредък?

- До намесата на Русия с военна сила имаше по-скоро симулация на борба с ИД и използване на конюнктурата в ситуацията за извличане на геополитически, дипломатически и политически изгоди. На този фон тероризмът и предизвиканата като последица емигрантска вълна се превърнаха в удобен инструмент за намеса в работите на други държави, манипулации на региони, които не разполагат с възможности за ефективна защита. В този порядък се разхвърлят обвинения на принципа „всеки срещу всеки“ за „хибридни войни“.

- Вашата прогноза - можем ли да очакваме още атентати в Европа и има ли потенциална опасност за България?

- Атентати, други терористични акции днес са възможни навсякъде. Идеите на радикалния ислям видимо са заразителни, не на последно място заради обезличаване на старите идеологии. Иначе всяка от основните религии има достатъчно основание да търси разширение, влияние, както и да критикува другите. Но днес радикалният ислям се превърна в нещо особено динамично, различно, дори, ако щете, модерно, увличащо. По принцип конфликтите най-лесно ескалират там, където имат собствена традиция, исторически корени. В България взаимоотношенията между различните малцинства имат от всичко това предостатъчно, а динамиката и липсата на устойчивост вътре, съчетана с управлявани манипулации отвън, е не само напълно възможна, а дори целена от някои. В сегашната държавна власт, в националния елит, формирал се за времето на т.нар. преход, не виждам, за съжаление, знание, воля и капацитет за справяне точно с тези заплахи.